

Kirja-arvosteluja

Ruotsin mallin välitilinpäätös

MARTTI HETEMÄKI

NBER-raportten - Välfärdsstat i omvandling - amerikansk perspektiv på den svenska modellen. Freeman, R.B., Swedenborg, B. ja Topel, R. (toim.), SNS Förlag, Stockholm, 1995.

Ruotsalainen SNS-tutkimuslaitos ja amerikkalainen National Bureau of Economic Research (NBER) ovat yhdessä laatineet tutkimuksen "Ruotsin mallista". Tutkimus kattaa ruotsalaisen "hyvinvointiyhteiskunnan" tärkeimmät alueet ja sen muodostaa 9 toisistaan riippumatonta osaa. Yhtä osaa lukuunottamatta kunkin osan on laatinut amerikkalainen tutkija yhteistyössä ruotsalaisen tutkijan kanssa.

Amerikkalaiset tutkijat ovat alojensa eturivin tutkijoita. Ehkä Thomas Sargentia lukuunottamatta heitä yhdistää se, että he ovat ansioituneet nimenomaan empiirisen työn tekijöinä. Kyseiset tutkijat soveltuvat Ruotsin järjestelmien arvioimiseen ehkä paremmin kuin puhtaat teoreetikot, joiden tarkastelu olisi voinut jäädä enemmän periaatteelliselle ja ideologiselle tasolle.

Tutkimuksen osat hyödyntävät hyvin aiemat tutkimukset, mistä kunnia kuulunee muka-

na olleille ruotsalaisille tutkijoille, jotka myös ovat ansioituneet juuri empiirisessä tutkimuksessa.

Kovin syvälle ruotsalaisten järjestelmien yksityiskohtiin ei varsinkaan tutkimuksen pääraportissa mennä, eikä siinä tehdä yksityiskohtaisia toimenpidesuosituksia. Tämä on suomalaisen lukijan kannalta vain hyvä asia, sillä yleisiltä piirteiltään Ruotsin ja Suomen hyvinvointiyhteiskunnat ovat samantyyppiset.

Tässä arvosteltava kirja on parisataasivuinen yhteenvetoraportti. Tutkimuksen osat julkaistaan kokonaisuudessaan englanniksi sekä SNS:n Occasional Paper-sarjassa että NBER:n Working Papers-sarjassa. Tutkimus koostuu seuraavista osista (suluissa laatijat):

- 1 Tulonjako (Björklund, Freeman)
- 2 Julkinen työllisyys (Rosen)
- 3 Veropolitiikka (McLure, Norrman)
- 4 Palkanmuodostus (Edin, Topel)
- 5 Työvoiman tarjonta (Arnsson, Walker)
- 6 Työvoimapolitiikka (Forslund, Krueger)
- 7 Työttömyys (Ljungqvist, Sargent)
- 8 Kilpailupolitiikka (Fölster, Peltzman)
- 9 Kilpailukyky (Leamer, Lundborg)

Tulonjako

Anders Björklund Tukholman yliopistosta ja Richard Freeman Harvardin yliopistosta käyvät läpi syitä Ruotsin tulonjaon tasaisuuteen. Alkuun he esittävät kuvion kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen jakauman tasaisuudesta. Kuvion 16 OECD-maasta Ruotsin tulonjako on toiseksi tasaisin, ykköstilan vie Suomi. Mikä sitten selittää tulonjaon tasaisuuden Ruotsissa?

Björklund ja Freeman esittävät seuraavan kysymyksen: Johtuuko Ruotsin tulonjaon tasaisuus ruotsalaisista vai heidän järjestelmistään? He päätyvät johtopäätökseen, jonka mukaan esim. pienemmät koulutus- tai tuottavuuserot eivät selitä Ruotsin tulonjaon tasaisuutta suhteessa muihin maihin. Tämä on ehkä hieman yllättävä tulos, sillä usein juuri koulutusjärjestelmän kattavuuden on ajateltu selittävän tulonjaon tasaisuutta. Myös vanhempien tulonjaon tasaisuus näyttää selittävän vain vähän Ruotsin tulonjaon tasaisuutta. Björklund ja Freeman toteavatkin, etteivät nuorten tasavertaiset mahdollisuudet selitä tulonjaon tasaisuutta Ruotsissa.

Björklundin ja Freemanin mukaan palkanmuodostus sekä sosiaaliturvajärjestelmä yhdessä verotuksen kanssa ovat pääasialliset syyt Ruotsin tulonjaon tasaisuuteen. Kun Björklund ja Freeman vertaavat Ruotsin ja USA:n tulonjakoerojen syitä havaitsivat he myös sen, että ruotsalaisten hyvätuloisten keskimääräinen vuosityöaika on pitempi ja huonotuloisten lyhyempi kuin vastaavien amerikkalaisten ryhmien.

Björklundin ja Freemanin mukaan heikon tuottavuuden omaavien henkilöiden palkkataso on pystytty pitämään hyvänä osittain julkisen sektorin työllisyyttä lisäämällä. Vaikka Ruotsin julkinen sektori ei työllistä muuta kansantuloa enempää heikon tuottavuuden omaavia

henkilöitä, lisäsi se Björklundin ja Freemanin mukaan voimakkaasti näiden henkilöiden osuutta ajanjaksolla 1968-91. Heidän mukaansa myös suljetun sektorin (lähinnä palvelualueen) korkeat hinnat merkitsevät näillä aloilla työskentelevien - ja tyypillisesti heikon tuottavuuden omaavien työntekijöiden - palkkojen subventointia.

Julkinen työllisyys

Sherwin Rosen Chicagon yliopistosta vastaa tutkimuksen ehkä provokatiivisimmasta osasta. Tarkastelussaan julkisen sektorin työllisyyden kehityksestä Rosen tekee ensin havainnon, että Ruotsin työllisyyden kasvu 1960-luvun jälkeen perustuu lähes kokonaan naisten työllisyyden kasvuun kuntasektorissa. Naisten työhönosallistuminen on saatu nostettua mm. erillisverotuksella ja tukemalla voimakkaasti lasten päivähoitoa.

Lasten päivähoiton tuki kompensoi korkean marginaaliverotuksen naisten työvoiman tarjontaa rajoittavaa vaikutusta. Toisin sanoen verotuksen aiheuttamaa vääristymää korjataan subventoimalla päivähoitoa, mikä second best teorian valossa on aivan oikein. Rosenin mukaan aikaisemmissa tarkasteluissa ei ole kuitenkaan otettu huomioon, että tämä menettely johtaa tehokkuuden kannalta päivähoitopalvelujen liian suureen kysyntään ja tarjontaan suhteessa muiden hyödykkeiden kysyntään ja tarjontaan. Rosenin mukaan ruotsalaisen perhepolitiikan aiheuttamat hyvinvointitappiot voivat nousta jopa 50 prosenttiin suhteessa siihen suunnattuihin menoihin. Rosen perustaa tämän tuloksen laskelmiinsa, mutta tunnetusti tällaiset hyvinvointitappiolaskelmat ovat aina hyvin karkeita ja ne nojaavat moniin epävarmoihin estimaatteihin.

Veropolitiikka

Charles McLure Stanfordin yliopistosta ja Erik Norrman Lundin yliopistosta analysoivat Ruotsin verojärjestelmän kehitystä.

He toteavat 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa toteutettujen Ruotsin verouudistusten olleen aimo harppauksia eteenpäin: korkein marginaaliveroaste laski 80 prosentista v. 1985 peräti 50 prosenttiin v. 1991, kun veropohjia tiivistettiin. Tämä yhdessä pääomatuloverouudistuksen kanssa vähensi huomattavasti verojärjestelmän voimavarojen käyttöä vinouttavia vaikutuksia.

McLuren ja Norrmanin mielestä Ruotsin verojärjestelmässä on kuitenkin edelleen mm. seuraavia epäkohtia: 1) Verotus syrjii työnteekoa, 2) osinkojen kahdenkertainen verotus - jota ei ole Suomessa - kannustaa velan ottoon ja 3) verojärjestelmä suosii säätiöiden ja instituutioiden omistusta luonnollisten henkilöiden kustannuksella.

McLure ja Norrman kiinnittävät paljon huomiota verojärjestelmän epäyhtenäisyyden vaikutuksiin ja he puhuvat puhtaasti kulutus- eli menoveron puolesta. Se ei tunnetusti vinouta kulutuksen ja säästämisen välistä päätöstä. Puhdas kulutusverojärjestelmä vastaa tulovero- ja verojärjestelmää, jossa vain työtuloja verotetaan ja pääomatulot ovat verovapaita. Tällöin periaatteessa puhtaassa kulutus- eli ansiotulovero- ja verojärjestelmässä veroasteen on oltava korkeampi kuin nykyjärjestelmässä. Koska McLuren ja Norrmanin mukaan Ruotsissa kuitenkin pääomatulojen verotuksen (korkotulojen verovähennyksen vaikutus mukaanlukien) tuotto on negatiivinen (mikä ei päde Suomeen), olisi työtulojen verotus kevyempää, jos pääomatulojen verotuksesta luovuttaisiin.

Vaikka tulovero- ja verojärjestelmä on hallitseva verojärjestelmä useimmissa maissa, on monissa

maissa McLuren ja Norrmanin mukaan paljon kulutusveron piirteitä. Vain osittainen sopeutuminen kulutusvero- ja verojärjestelmään on synnyttänyt heidän mukaansa monenlaista veroarbitraasia sekä monimutkaistanut verotusta. McLure ja Norrman - päinvastoin kuin monet muut nyt käsillä olevan tutkimuksen tekijöistä - eivät kuitenkaan kvantifioi tarkastelemansa järjestelmän aiheuttamaa hyvinvointitappiota.

Lisäksi heidän verrattain yleisluonteiset havaintonsa pätevät Ruotsin ohella melko hyvin useaan muuhunkin OECD-maahan.

Palkanmuodostus

Per-Anders Edin Uppsalan yliopistosta ja Robert Topel Chicagon yliopistosta asettavat tutkimuksessaan seuraavan kysymyksen: Miten Ruotsi pystyi pitkään säilyttämään täystyöllisyyden samalla kun palkkaerot voimakkaasti supistuivat? Heidän vastauksensa on, että solidaarinen palkkapolitiikka toimi juuri niin kuin oli toivottu: Se kohotti korkean tuottavuuden alojen kannattavuutta, mikä johti näiden alojen laajenemiseen. Toisaalta se ajoi heikon tuottavuuden alat vaikeuksiin. Lopputuloksena oli tavoiteltu rakennemuutos, jossa työntekijöitä siirtyi matalan tuottavuuden aloilta korkean tuottavuuden aloille, jotka kukoistivat ja laajenivat. Matalan tuottavuuden omaavien työntekijöiden työllistämiseksi on Edinin ja Topelin mukaan kunnostautunut myös julkinen sektori.

Edinin ja Topelin johtopäätös saa epäsuoraa tukea tuoreesta Suomen aineistolla tehdystä tutkimuksesta. Eriksson ja Jäntti (1995) ovat tutkineet palkanmuodostusta ja alanvaihtoa vuosina 1970-90 eli siis tulopolitiikan "kulta-aikana". Tutkimuksen otos koostui työikäisistä miehistä, joiden palkanmuodostusta ja toimialaa seurataan kyseisen 20 vuoden ajanjaksolla. Yli puolet (56 %) otoksen henkilöistä vaihi-

toi alaa vähintään kerran kyseisen 20 vuoden aikana. Toinen keskeinen johtopäätös on, ettei alan vaihdos tyypillisesti nostanut palkkaa, vaan laski sitä. Alojen väliset suhteelliset palkkaerot (logaritmoitujen kuukausi-palkkojen erot) ovat myös hämmästyttävän pieniä, eikä toimiala-muuttuja juuri vaikuta kuukausipalkkaan. Nämä havainnot sopivat yhteen solidaarisen palkkapolitiikan tavoitteiden kanssa; alojen välinen muuttoliike toteutui ilman, että palkkaerot kasvoivat.

Suomen osalta voidaan esittää myös kysymys, selittääkö solidaarinen palkkopolitiikka ja sen mukainen joidenkin alojen "liian" hyvä kannattavuus kyseisten alojen investointien tehostumusta? Tuhraantuiko palkkopolitiikan kansantaloudellinen hyöty tehostomiin investointeihin? Suomen teollisuuden pääomakanan tuottavuudenhan on sanottu olevan kansainvälisesti vertaillen hyvin matala. Tuottavuuteen nähden liian matalat palkat yhdessä säänneltyjen rahamarkkinoiden kanssa ovat voineet johtaa siihen, että yrityksen "ylisuuret" voitot on käytetty saman yrityksen investointeihin, vaikka tuottoisimpiakin sijoituskohteita olisi ollut olemassa.

Edinin ja Topelin mukaan solidaarinen palkkopolitiikka on vähentänyt Ruotsissa koulutukseen hakeutumista sekä johtanut ammattitaitoisien työvoiman niukkuuteen ja ammattitaidottoman työvoiman ylitarjontaan. Yhteenvetona he toteavat, että solidaarisen palkkopolitiikan kustannukset ovat lyhyellä tähtämellä pieniä, mutta pitkällä aikavälillä se saattaa johtaa suuriin hyvinvointitappioihin.

Työvoiman tarjonta

Thomas Aronsson Uumajan yliopistosta ja James Walker Wisconsinin yliopistosta tarkastelevat Ruotsin sosiaaliturva- ja verojärjestel-

mien vaikutusta työvoiman tarjontaan. Perinteisten tutkimustulosten mukaan näiden järjestelmien vaikutus varsinkin miesten työvoiman tarjontaan on hyvin vähäinen. Tästä on tehty se johtopäätös, että myös tehokkuustappiot ovat hyvin pieniä. Aronsson ja Walker kuitenkin painottavat, että kun otetaan huomioon ne monet tavat, joilla työvoiman tarjonta käytännössä joustaa, voivat tehokkuustappiot olla päinvastoin hyvin suuria.

Aiempiin tutkimuksiin perustuen Aronsson ja Walker toteavat, että taloudelliset kannustimella näyttää olevan selvä vaikutus työstä poissaoloihin (mm. sairauspäivien määrään). He toteavat myös, että korkeampaan koulutukseen hakeutuminen on käynyt hyvin yksiin sen kanssa, miten se on vaikuttanut käteen jäävään tuloon. He toteavat, että v. 1968 korkeamman koulutuksen tuottoaste oli miesten kohdalla 11,9 prosenttia, v. 1974 tämä oli laskenut 3,6 prosenttiin ja v. 1981 se oli enää 0,5 prosenttia, josta se nousi 4,5 prosenttiin v. 1991.

Aronssonin ja Walkerin mukaan tähänastiset tulokset Ruotsissa viittaavat siihen, että taloudellisilla kannustimilla voi olla suuri vaikutus koulutukseen hakeutumiseen. Tästä syystä perinteiset työn tarjontamallit, joissa tarkastellaan vain työvoimaan osallistumista, antavat heidän mielestään puutteellisen kuvan mm. vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien aiheuttamista hyvinvointitappioista. Näiden tappioiden vähentämiseksi Aronsson ja Walker ehdottavat mm. eläkejärjestelmää - ja sosiaaliturva-järjestelmää yleensä - muutettavaksi siten, että siinä vallitsisi kiinteämpi yhteys työntekijän maksujen ja hänen saamiensa etuuksien välillä. Käytännössä tämä merkitsisi sosiaaliturvajärjestelmän ansiosidonnaisen luonteen vahvistamista.

Työvoimapolitiikka

Anders Forslund Uppsalan yliopistosta ja Alan Krueger Princetonin yliopistosta arvioivat Ruotsin työvoimapolitiikkaa. Heidän johtopäätöksensä on, että työvoimapolitiikan tulokset ovat paljon laihemmat kuin usein on oletettu. Lisäksi he kiinnittävät huomiota sen kustannuksiin.

Ruotsin työvoimapolitiikan kustannuksia konkretisoidakseen, Forslund ja Krueger toteavat, että se maksaa koulutettavaa kohti keskimäärin yhtä paljon kuin Harvardin yliopistossa yksi lukuvuosi asumis- ja ylläpitokustannuksineen. He käyvät läpi tehdyt empiiriset tutkimukset työvoimapolitiikan koulutuksen vaikutuksesta siihen osallistuneiden tuottavuuteen. Yhteenvetona tutkimuksista on, ettei työvoimakoulutuksella ole ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta siihen osallistuneiden tuottavuuteen. Myöskään tulokset työvoimakoulutuksen vaikutuksesta työllistymiseen eivät ole rohkaisevia.

Forslundin ja Kruegerin mukaan johtopäätös ruotsalaisen työvoimapolitiikan hyvyydestä perustui pitkään kahteen havaintoon: a) Ruotsi on satsannut paljon työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja b) Ruotsissa on matala työttömyys. Forslund ja Krueger toteavat ensin ne lukuisat ongelmat, jotka liittyvät aiempiin kansainvälisillä aineistoilla saatuihin tuloksiin. Sen jälkeen he estimoivat tuoretta aineistoa käyttäen uudestaan mm. Layardin et. al. (1991) estimoiman mallin ja saavat tulokset, joiden mukaan aktiivinen työvoimapolitiikka ei näytä alentavan työttömyyttä.

Forslund ja Krueger esittävät myös toimia Ruotsin järjestelmien uudistamiseksi. He toteavat ensinnäkin työttömyyskorvausten maksuajan (300 päivää) olevan liian pitkä. Lisäksi kesto voi olla tosiasiallisesti 300 päivää pidem-

pi, sillä etuus on uusittavissa suurinpiirtein samanlaisin ehdoin kuin Suomessakin. Toiseksi he suosittavat toimenpiteitä, jotka rohkaisisivat työttömien ryhtymistä yrittäjiksi (vrt. Suomen starttiraha). Kolmanneksi Forslund ja Krueger toteavat työvoimapolitiikan laihat tulokset ja he kysyvät, voitaisiinko siihen suunnatut varat käyttää paremmin esim. kysynnän lisäämiseen. Neljänneksi he viittaavat tuloksiin, joiden mukaan tukityöllistetyt syrjäyttävät ilman tukea työllistettyjä. Forslundin ja Kruegerin mukaan syrjäytysvaikutusta olisi mahdollista rajoittaa edellyttämällä, että kuntien tukityöllistetyt toimivat vain uusissa hankkeissa.

Työttömyys

Lars Ljungqvist Buffalon valtion yliopistosta ja Thomas Sargent Chicagon yliopistosta tarkastelevat Ruotsin työttömyyttä selittäviä rakenteellisia tekijöitä. Tätä varten he konstruoivat työnetsintämallin, jonka keskeiset ominaisuudet ovat seuraavat:

- työttömyyskorvauksen taso ja kesto lisäävät ei-vapaaehtoista työttömyyttä, koska ne pitkitävät työn etsintäjaksoa
- verotuksen progressio vähentää vapaaehtoista työttömyyttä, koska paremmin palkatun työn etsintä on vähemmän kannattavaa
- viranomaisten kyky valvoa työttömyysturvajärjestelmää (että työttömät todella ovat työmarkkinoiden käytössä) heikkenee työttömyyden kasvaessa, ja ei-vapaaehtoinen työttömyys kohoaa.

Ljungqvist ja Sargent toteavat aluksi, että suuri työttömyys edustaa tuhlausta ja tehottomuutta. He tuovat esiin kuitenkin myös sen näkökohdan, että työttömyys voi olla kansantalouden kannalta hyödyllistä, jos se johtuu kitkатыöttömyydestä ihmisten etsiessä uutta työpaikkaa, jossa heidän tuottavuutensa on suu-

remppi kuin vanhassa työpaikassa.

Ljungqvistin ja Sargentin mallissa verotuksen progressio siis vähentää uuden työpaikan etsinnän kannattavuutta ja siten se alentaa kitkatyöttömyyttä. Edinin ja Topelin yllä kuvattuun tarkasteluun pohjautuen voi kuitenkin kysyä, onko verotuksen progressio paljoakaan vähentänyt kitkatyöttömyyttä Ruotsissa, sillä solidaarinen palkkapolitiikka on osaltaan poistanut taloudellisia kannustimia vapaaehtoiselta työttömyydeltä työn etsintää varten.

Palkkaerojen pienuuden takia työttömyyskorvauksen korkea taso ja pitkä kesto eivät ole ehkä myöskään merkittävästi pidentäneet työn etsintäaikoja. Kokonaan toinen asia on sitten se, jos työttömyysavustuksella saatava toimeentulo pystyy kilpailemaan sen toimeentulon kanssa joka saadaan työllisenä ollessa.

Ljungqvistin ja Sargentin mukaan tämän päivän Ruotsin korkea työttömyysaste merkitsee, että viranomaisten on täytynyt luopua aiemmasta, hyvin yksityiskohtaisesta työttömien seurannasta. Heidän mukaansa on olemassa vakava vaara, että nykyisestä korkean työttömyyden tasapainosta muodostuu Ruotsissa pysyvä ellei joko viranomaisten kontrolli työttömien suhteen parane tai työttömyysvakuutusta tehdä vähemmän anteliaaksi.

Kilpailupolitiikka

Stefan Fölster Ruotsin teollisuuden tutkimuslaitoksesta (IUI) ja Sam Peltzman Chicagon yliopistosta tutkivat säätelyn ja kilpailun puutteen kansantaloudellisia kustannuksia Ruotsissa. He toteavat aluksi, että Ruotsin kruunun voimakkaan heikkenemisen jälkeenkin Ruotsin kuluttajahinnat ovat edelleen korkeammat kuin useimmissa muissa maissa (Tanskan jälkeen EU-maiden korkeimmat). Osaselitys tälle on varmasti palkkapolitiikka, joka on pitänyt tyy-

pillisesti heikomman tuottavuuden omaavien suljetun sektorin työntekijöiden palkat samalla tasolla kuin avoimen sektorin palkat. Tähänhan mm. Björklund ja Freeman kiinnittävät huomiota tutkimuksessaan. Fölsterin ja Peltzmanin mukaan palvelusektori kärsii kuitenkin myös eniten kilpailun puutteesta. Heidän mukaansa suurimmat ongelmat ovat julkisissa palveluissa, vähittäiskaupassa ja asuntosektorilla.

Fölsterin ja Peltzmanin mukaan säätely - pikemminkin kuin kartellit - on pääselitys Ruotsin hintatason suhteelliseen korkeuteen. He arvioivat säätelyn selittävän noin 20 % Ruotsin ja EU-maiden kuluttajahintatasojen erosta. Säätelyn he jakavat kolmeen osatekijään: ympäristö- ja hintasäätelyn sekä teknisiin standardeihin. Näistä teknisillä standardeilla ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta hintatasoon.

Fölsterin ja Peltzmanin mukaan kartellisoituminen ei ole myöskään alentanut tehokkuutta. Sen sijaan ympäristö- ja hintasäätely ovat alentaneet tehokkuutta. Heidän johtopäätöksensä on, että tuottavuuden kasvua on pidettävä ensisijaisena hintatasoon vaikuttavana tekijänä. He arvioivat Ruotsin EU-jäsenyyden mukanaan tuoman säätelypolitiikan harmonisoinnin lisäävän tuottavuutta ja alentavan hintatasoa Ruotsissa.

Kilpailukyky

Edward Leamer Kalifornian yliopistosta (UCLA) ja Per Lundborg Ruotsin teollisuuden tutkimuslaitoksesta (IUI) analysoivat Ruotsin mahdollisuuksia maailmanlaajuisessa kilpailussa. He aloittavat kysymällä: Johtuvatko Ruotsin ongelmat siitä, ettei ruotsalainen hyvinvointiyhteiskunta ole yhteensopiva globaalin markkinapaikan muutosten kanssa?

Leamerin ja Lundborgin analyysia hieman

yksinkertaistaen he pääättelevät seuraavasti. Avoin ja suljettu sektori ovat kilpailleet samasta työvoimasta. Työvoimaintensiivinen suljettu sektori on jättänyt avoimen sektorin käyttöön niukasti työvoimaa, minkä seurauksena avoimesta sektorista on muodostunut hyvin pääomaintensiivinen. Tämä on puolestaan ollut omiaan pitämään palkkoja korkealla.

Leamer ja Lundborg toteavat, että julkinen sektori on suljetun sektorin kysynnän tärkeä lähde. Heidän mukaansa julkisen sektorin työllisyys on ylläpitänyt korkeaa palkkatasoa suljetussa sektorissa ja samalla sallinut sen, ettei ruotsalainen teollisuus ole joutunut kilpailemaan matalapalkkamaiden kanssa työvoimaintensiivisillä aloilla.

Leamer ja Lundborg toistavat Edinin ja Topelin johtopäätöksen, jonka mukaan pienet palkkaerot vähentävät koulutusta. Tämä yhdes- sä heikosti koulutettujen työntekijöiden suhteellisen korkeiden palkkojen kanssa aiheuttaa työttömyyttä. Työttömyyttä voidaan heidän mukaansa vähentää investoinneilla inhimilliseen ja fyysiseen pääomaan. Leamerin ja Lundborgin mukaan näitä investointeja ei kuitenkaan synny ellei niiden tuotto ole tarpeeksi hyvä.

Kärjistäen Leamer ja Lundborg toteavat, että elleivät ruotsalaiset investoi nykyistä enemmän pääomaan ja koulutukseen, määräytyvät ruotsalaisten palkat tulevaisuudessa Pekingissä, kun Ruotsi on pakotettu tuottamaan työvoimaintensiivisiä tuotteita. Heidän mukaansa työmarkkinainstituutiot, jotka yrittävät vastustaa tätä kehitystä voivat osoittautua kalliiksi. Lopuksi Leamer ja Lundborg toteavat, että maat, jotka aikovat saavuttaa sekä tehokkuuden voimavarojen käytössä että tulonjaon tasaisuuden, tarvitsevat uusia ja luovia keinoja palkita ja siten kannustaa työntekoa ja investointeja.

Lopuksi

Käsillä oleva SNS/NBER-tutkimus ei pyri tarjoamaan lamaselitystä tai reseptejä Ruotsin lyhyen ajan suhdannepolitiikka varten. Tutkimuksen osat tarkastelevat vain rakenteellisia kysymyksiä. Toisaalta ehkä parasta talouspolitiikkaa Ruotsissa on nyt juuri rakenteelliset toimenpiteet, jotka lisäävät luottamusta pitkän ajan talouskasvuun ja julkisen velkaantumisen hallittavuuteen.

Nyt arvosteltu teos on vähän yli 200 sivun mittainen yhteenveto koko tutkimuksesta, joka käsittää 9 erillistä osaa. Nämä osat ovat pikemminkin monografioita kuin artikkeleita tai keskustelualoitteita. Jo tämän takia arvioni on pakostakin ollut hyvin suppea ja valikoiva. Tekisin kuitenkin lopuksi vielä koko tutkimuksesta seuraavat, hieman kärjistetyt johtopäätökset:

- Ruotsin mallin mukaiset hyvinvointitappiot ovat suuria
- tehokkuustappioita voidaan vähentää merkittävästi ilman, että ajaututaan USA:n kaltaiseen tulonjakoon
- jos palkkaerojen ei sallita kasvavan, jää Ruotsi helposti matalan kasvun ja korkean työttömyyden uralle
- Ruotsi tarvitsee rutkasti lisää investointeja ja koulutusta
- aktiivinen työvoimapolitiikka on kallista ja melko tehotonta

Missä määrin yllä esitetyt johtopäätökset pätevät Suomeen? Ehkä aika pitkälle, sillä siksi paljon Suomen hyvinvointiyhteiskunta vastaa sekä rakenteeltaan että laajuudeltaan Ruotsin mallia.

Kirjallisuus

Eriksson, T. ja M. Jäntti (1995), "Työntekijöiden liikkuvuus ja ansiotulot", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/1995.

Layard, R., S. Nickell ja R. Jackman (1991), *Unemployment - Macroeconomic Performance and the Labour Market*. Oxford University Press, Oxford.